

แนวคิดทฤษฎีและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การอุดมศึกษาับได้ว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาทั้งหลายทั้งในส่วนของรัฐและ เอกชน ต่างก็ทำหน้าที่เป็นกลไกที่สำคัญในการผลิตกำลังคนออกมาประกอบกิจการงานต่าง ๆ ตามความต้องการของ เศรษฐกิจและสังคม (ตลาดแรงงาน) บัณฑิตจากสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ เหล่านี้ จะกระจายตัวอยู่ตามหน่วยงานทั้งภาครัฐและ เอกชน ประกอบอาชีพต่าง ๆ กันไป บางส่วนก็ออกมาประกอบอาชีพส่วนตัว นอกจากนี้ มีบางส่วนที่ยัง ไม่มีงานทำหรือไม่ก็ได้ทำงานที่ต่ำกว่าระดับความรู้ความสามารถของตน

อย่างไรก็ตาม ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 5 พ.ศ. 2525-2529 ปัญหาในการเร่งขยายการศึกษาในระดับสูง (ระดับอุดมศึกษา) ก็ได้บังเกิดขึ้น กล่าวคือ ผลการขยายการศึกษาตามความต้องการของสังคมทำให้สำเร็จการศึกษาในบางระดับบางสาขา เช่น บัณฑิตสาขาสังคมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และนิติศาสตร์ มีเกินความต้องการของตลาดแรงงาน ทำให้ผู้สำเร็จการศึกษาดังกล่าวเป็นผู้งาน (แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530-2534 2529 : 23) รัฐเองก็ตระหนักถึงปัญหานี้เป็นอย่างดี โดยได้ดำเนินการทบทวิธีทางไม่ว่าจะเป็นการปรับแผนพัฒนาการศึกษา การพัฒนารูปแบบการแนะแนวอาชีพในมหาวิทยาลัย การติดตามผลการมีงานทำของบัณฑิต ตลอดจนการจัดงานวันนัดพบแรงงาน เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะทำให้ปัญหาดังกล่าวบรรเทาเบาบางลง และ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ได้กำหนดนโยบายที่จะให้มีการปรับปรุงระบบการแนะแนวอาชีพ และการจัดหางานให้แก่บัณฑิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ตลอดจนการติดตามผลการมีงานทำและการทำงานของบัณฑิต ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน ที่มุ่งผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพสามารถปรับตัว ให้เข้ากับภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และ โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้มีความสามารถในการสร้างงานและประกอบอาชีพอิสระได้

จากที่กล่าวมานี้จะ เห็นได้ว่า อาชีพมีความสำคัญต่อมนุษย์อย่างยิ่ง ในฐานะ เป็นเป้าหมายที่สำคัญประการหนึ่งของการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ดังนั้นทุกคนจึงต่างขานขวยที่จะให้ตนเองได้ศึกษาต่อในระดับสูง ๆ โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อที่จะได้มีโอกาสในการหางานดี ๆ ได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามการเข้ารับการศึกษาในมหาวิทยาลัยเหล่านั้น ก็ไม่ได้ช่วยให้ผู้นั้นสามารถหางานได้ง่ายอย่างที่คิดไว้เสมอไป หากผู้นั้นขาดการวางแผนชีวิตและการวางแผนอาชีพของตนเองไว้ ถึงแม้ว่ามหาวิทยาลัยต่าง ๆ จะมีระบบการแนะแนวอาชีพ และการจัดหางานให้กับบัณฑิตนักศึกษาอยู่แล้วก็ตาม แต่ตัวผู้เรียนเองก็มีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญในการกำหนดแนวทาง และ เป้าหมายในการประกอบอาชีพของตนด้วยเช่นกัน ข้อสรุปประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับ

ปัญหาการว่างงานของบัณฑิต ก็คือ การที่บัณฑิตผู้นั้นไม่มีเป้าหมายในชีวิตของตนเกี่ยวกับอาชีพ มาก่อน

แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนอาชีพ

ธิดารัตน์ บุญช (2528:53-55) ได้กล่าวไว้ว่า ในการวางแผนการศึกษาและการประกอบอาชีพนั้น กระบวนการวางแผนการตัดสินใจนั้นมีความสำคัญมาก กระบวนการดังกล่าว ได้แก่

1. การบอกลักษณะงานที่ตนสนใจได้ ซึ่ง เริ่มมาจากการวางแผนการศึกษาก่อนโดย อาจจะได้รับแรงกดดันจากองค์ประกอบภายนอก เช่น ระเบียบของสถานศึกษาที่กำหนดให้มีการเลือกวิชาเอก หรือความต้องการของบิดามารดา เป็นต้น หรือจากองค์ประกอบภายใน เช่น ความต้องการส่วนตัว เมื่อนิสิตนักศึกษาทราบว่าอยู่ในภาวะที่ต้องตัดสินใจเช่นนี้ ก็จำเป็นต้องบอกลักษณะงานที่จะเลือกทำต่อไปได้
2. การรวบรวมข้อมูล ในที่นี้ได้แก่ ข้อมูล เกี่ยวกับตนเอง เช่น ความสนใจ ทักษะ ความสามารถและความถนัด ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ และข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทาง เศรษฐกิจสังคม และการศึกษาในปัจจุบัน
3. การเลือกค่านิยม ซึ่งเป็นกระบวนการตัดสินใจอีกขั้นหนึ่ง ตัวอย่างค่านิยม เช่น เงิน อำนาจ ความมั่นคง เสรีภาพในการทำงาน เป็นต้น นิสิตนักศึกษา จะต้องคำนึงว่าตนจะได้รับอะไรบ้างจากการเลือกเรียนวิชานั้น ๆ
4. การตัดสินใจเลือกอาชีพ ซึ่งหากนิสิตนักศึกษาได้ปฏิบัติตามขั้นตอนของการวางแผนอาชีพ ดังที่กล่าวมาตั้งแต่ต้น การตัดสินใจในขั้นนี้ก็เป็นเพียงการตัดสินใจอีกขั้นหนึ่งที่จะผ่านพ้นไปได้

* * Super (1962 : 1) ได้กล่าวไว้ว่า ก่อนที่นักศึกษาจะรู้ว่าตัวเองเหมาะสมที่จะประกอบอาชีพใดนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่เขาจะต้องรู้จักตนเองก่อนว่า เขามีสิ่งต่อไปนี้เพียงใด

1. ความสามารถ
2. ความสนใจ
3. ความถนัด
4. บุคลิกภาพ
5. ค่านิยมส่วนตัว

ทั้งนี้ เพราะเหตุว่าสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพเป็นเครื่องชี้ให้ทราบว่า เขาจะประกอบอาชีพได้ดี ประสบผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด

เช่นเดียวกับกับ Parsons (1908 : 5) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การที่บุคคลจะเลือกงานอาชีพได้นั้น จะต้องทำความเข้าใจกับสิ่งที่ต่อไปนี้เป็นก่อนคือ

1. การเข้าใจตนเองอย่างแจ่มแจ้ง เข้าใจความถนัดตามธรรมชาติที่ตนมีอยู่ ความสามารถเฉพาะตัว ความสนใจและกำลังทรัพย์
2. การเข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ ความต้องการของตลาดแรงงาน โอกาสแห่งความสำเร็จ ข้อดีข้อเสียของอาชีพ และรายได้จากการประกอบอาชีพ
3. การเข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ในข้อ 1 และข้อ 2 ว่าเกี่ยวข้องกันอย่างไร โดยการพิจารณาด้วยเหตุผลที่ดีพอสมควร

Calvert and Steele (1963 : 5-143) ได้เสนอแนะว่า การวางแผนอาชีพนั้นมีลักษณะ เป็นกระบวนการที่ประกอบไปด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

1. กำหนดเป้าหมายซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอนย่อย 4 ประการ ได้แก่
 - 1.1 เก็บเกี่ยวความรู้และประสบการณ์ในช่วงที่กำลังศึกษาอยู่ให้มาก และได้ประโยชน์ที่สุด
 - 1.2 สืบหาความสามารถความถนัดของตน
 - 1.3 เลือกเป้าประสงค์ทางด้านอาชีพ
 - 1.4 สืบหาข้อมูลต่าง ๆ ทางด้านอาชีพ
2. ดำเนินการแสวงหาตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ ซึ่งการดำเนินการในขั้นนี้จะมีลักษณะ เป็นลำดับขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอน คือ
 - 2.1 ขั้นที่ 1 รวบรวมเครื่องมือประกอบด้วย
 - ประมวลคุณสมบัติส่วนตัว
 - แสดงตนโดยผ่านทางจดหมายสมัครงาน
 - 2.2 ขั้นที่ 2 กำหนดขอบเขตของหน่วยงานที่สนใจโดยการ
 - สืบหาตลาดแรงงาน
 - ใช้ประโยชน์จากหน่วยจัดหางานในสถาบันการศึกษาของตนให้มากที่สุด
 - แสวงหาความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น ๆ ด้วย
 - 2.3 ขั้นที่ 3 ติดต่อหน่วยงานที่สนใจเพื่อ
 - สอบถามถึงวิธีการและรายละเอียดสมัครงาน
 - เข้ารับการสัมภาษณ์
 - 2.4 ขั้นที่ 4 ติดตามความก้าวหน้าของ โอกาสในการได้งานทำ
 - เยี่ยมเยียนสอบถามยังหน่วยงานที่สมัคร
 - ตัดสินใจเข้าทำงาน
3. ประเมินความก้าวหน้าและความสำเร็จในขั้นสุดท้าย

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าการแสวงหาแนวทางรวมทั้งการจะเลือกประกอบอาชีพใดอาชีพหนึ่ง ให้ได้ดีประสบความสำเร็จนั้น การวางแผนอาชีพเป็นสิ่งสำคัญนั้นหมายถึงว่าบุคคลนั้นจะต้องรู้ว่าตนเองมีบุคลิกภาพและค่านิยมอย่างไร มีความสามารถและความถนัดในด้านใด และโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความสนใจที่จะประกอบอาชีพอะไรหลังจากที่สำเร็จการศึกษา

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเลือกอาชีพ

Hoppock (1976 : 90-92) ได้เสนอว่าการที่มนุษย์เราเลือกประกอบอาชีพใด ๆ นั้น ก็เพื่อตอบสนองความต้องการของเขานั้นเอง ทฤษฎีของเขามีชื่อเรียกว่า "A composite theory" ซึ่งสรุปได้ว่า

1. คนเราเลือกอาชีพเพื่อตอบสนองความต้องการของคนเรา
2. อาชีพที่คนเราเลือกนั้น มักเป็นอาชีพที่จะตอบสนองความต้องการขั้นสูงสุดของเรา
3. ความต้องการที่ว่านี้ในบางคนสามารถรับรู้ได้ชัดเจน แต่บางคนก็ไม่อาจจะระบุได้ แต่ไม่ว่าจะเป็นเช่นไร ความต้องการนั้น ก็ยังคงมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของเราอยู่ดี
4. พัฒนาการทางด้านอาชีพจะเริ่มจากการที่บุคคลตระหนักว่า อาชีพบางอย่างสามารถตอบสนองความต้องการของเขาได้
5. พัฒนาการทางด้านอาชีพจะก้าวหน้าขึ้นและการเลือกอาชีพจะดีขึ้นได้นั้น ก็ต่อเมื่อเราสามารถคาดการณ์ได้อย่างถูกต้องว่า อาชีพที่เราเลือกนั้นตอบสนองความต้องการของเราได้ ศักยภาพในการคาดการณ์ของเราจะขึ้นอยู่กับความรู้เกี่ยวกับตัวของเราเอง ความรู้เกี่ยวกับอาชีพ และความสามารถในการคิดหาเหตุผลได้อย่างแจ่มแจ้ง
6. ข้อมูลเกี่ยวกับตนเองจะส่งผลต่อการเลือกอาชีพโดย เป็นสิ่งที่ช่วยให้เราได้ตระหนักถึงสิ่งที่เราต้องการและสิ่งที่เรามีอยู่ซึ่งจะต้องนำไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งที่ต้องการนั่นเอง
7. ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพก็มีผลต่อการเลือกอาชีพเช่นกัน โดย เป็นสิ่งที่ช่วยให้เราสามารถค้นพบอาชีพที่อาจจะตอบสนองความต้องการของเราได้ รวมทั้งสิ่งที่อาชีพนั้นจะให้กับเรา และสิ่งที่เราจะต้องให้แก่อาชีพนั้น ๆ
8. ความพึงพอใจในอาชีพการงาน ขึ้นอยู่กับการที่เราได้ประกอบอาชีพที่ตรงกับความต้องการของเรา ระดับของความพึงพอใจสามารถพิจารณาได้จากอัตราส่วนระหว่างสิ่งที่เรามีกับสิ่งที่เราต้องการ
9. ความพึงพอใจในการทํางานสามารถเกิดขึ้นจากงานที่ตอบสนอง ความต้องการของเราในปัจจุบันในอนาคต หรือจากงานที่เราคิดว่า จะช่วยให้เราได้อะไรที่เราต้องการจริง ๆ ก็เป็นได้
10. คนเราเมื่อเลือกอาชีพใดอาชีพหนึ่งแล้วก็อาจเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากเขาเชื่อว่าการเปลี่ยนอาชีพจะทำให้เขาได้รับการตอบสนองที่ดีกว่า

Holland (quoted in Osipow 1973 : 42-46) ได้กล่าวถึงการเลือกอาชีพไว้ในทฤษฎีของเขาที่เรียกว่า "A Theory of Vocational Behavior" ว่าคนเราจะเลือกประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับลักษณะทางบุคลิกภาพของเรา เขากล่าวว่า

1. มนุษย์ใช้อาชีพเป็นเครื่องแสดงออกซึ่งบุคลิกภาพของเขา
2. เราทุกคนต่างมีความคิดเกี่ยวกับอาชีพ ซึ่งไม่ว่าจะถูกหรือผิดก็ตามความคิดเหล่านั้นล้วนมีผลต่อการเลือกอาชีพของบุคคล
3. บุคคลที่เลือกประกอบอาชีพคล้ายคลึงกันย่อมมีลักษณะทางบุคลิกภาพคล้ายคลึงกัน
4. บุคคลที่เลือกอาชีพได้ตรงกับลักษณะของบุคลิกภาพของเขา มักจะมีความพึงพอใจในงานอาชีพนั้น

เขาอธิบายลักษณะทางบุคลิกภาพไว้เป็นประเภท ๆ ดังนี้ (นวลศิริ เปาโรหิตย์ 2528 : 54-56)

1. Realistic บุคคลกลุ่มนี้สนใจในงานหรือสิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุมีรูปร่างจับต้องได้ หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งของ เช่น เครื่องมือจักรกลและสัตว์เลี้ยง ชอบทำงานที่อยู่กลางแจ้ง มีความสามารถทางด้านช่าง เครื่องยนต์ เครื่องไฟฟ้า เทคนิค ไม่ชอบกิจกรรมที่ต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลสังคม หรือการศึกษานัก

นอกจากนี้บุคคลกลุ่มนี้มักจะมีการรับรู้เกี่ยวกับตนเองว่า มีความสามารถทางด้านเครื่องยนต์และกีฬา แต่ขาดทักษะในการเข้าสังคม มักจะหลีกเลี่ยงบทบาทการเป็นผู้นำหรือทำงานกับบุคคลหมู่มาก และยังไม่ชอบเป็นจุดเด่น หรือจุดสนใจของผู้อื่น

บุคลิกภาพโดยทั่วไป มักจะมีลักษณะค่อนข้างขี้อาย หัวอ่อน เบื่อเฉย จริงจัง แข็งแรง วัตถุประสงค์ มีความพากเพียรเสมอต้นเสมอปลาย ค่อนข้างเก็บตัว มัธยัสต์ ไม่คิดมากและไม่หมกมุ่น

2. Investigative บุคคลกลุ่มนี้มีความสนใจกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสังเกต วิเคราะห์ ความคิดอ่านที่มีเหตุผล ชอบงานอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ และมักจะต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องทางวิชาการหรือวิทยาศาสตร์ชนิดต่าง ๆ สนใจการจัดระบบ การทดลองด้านกายภาพ ชีวภาพ เพื่อเข้าใจและสามารถควบคุมปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่จะต้องเกี่ยวข้องกับสังคม หรืองานประเภทค้าขาย

บุคลิกภาพโดยทั่ว ๆ ไป มักจะรับรู้ตนเองในฐานะนักวิชาการเชื่อมั่นความคิดของตนเอง มีค่านิยมทางวิทยาศาสตร์ แต่ขาดทักษะทางการเป็นผู้นำ ส่วนคุณลักษณะที่เด่นอื่น ๆ ที่มี อาทิ ชอบวิจารณ์ ใฝ่หาความรู้ ฉลาด รักอิสระ มีหลักการ อดทน เจ็บขาด มีความไว้วางใจ

3. Artistic บุคคลกลุ่มนี้ชอบกิจกรรมที่เป็นเกมธรรมชาติ ชอบอิสระ สร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะ มีจินตนาการกว้างไกล ชอบงานศิลปะทกรูปแบบรวมทั้งดนตรี วรรณกรรม และการละคร หลีกเลี่ยงกิจกรรมประเภทธุรกิจ หรืองานที่ต้องการความเป็นระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด

มักจะรับรู้ตนเองว่ามีพรสวรรค์ ชอบแสดงออก มีความละเอียดอ่อนทางจิตใจ มีความรู้สึกรุนแรง มีความคิดริเริ่ม ไม่ชอบเลียนแบบใคร เป็นตัวของตัวเองสูง และมักจะมีอารมณ์

ทางด้านภาษาหรือวรรณคดีมากกว่าความสามารถทางคณิตศาสตร์ ไม่ชอบงานที่ซ้ำซากจำเจ เช่น งานสำนักงาน หรืองานด้านสารบรรณ

บุคลิกภาพที่เด่น คือ เจ้าอารมณ์ มีอุดมคติ เพื่อน ใจร้อน ไม่ใคร่มีระเบียบนัก ใฝ่ต่อความรู้ลึกและบางครั้งจุกจิก

4. Social บุคคลกลุ่มนี้จะแตกต่างจากสองกลุ่มแรก โดยที่ชอบจะจัดการและติดต่อกับบุคคลอื่น มีทักษะทางสังคมที่ดี มีความต้องการเกี่ยวสัมพันธ์กับสังคม สนใจที่จะให้ความรู้ฝึกหัดอบรมและพัฒนาสังสอนผู้อื่น ชอบกิจกรรม ลักษณะบริการชุมชน ท้าทานให้สังคม แต่มักจะหลีกเลี่ยงงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับเครื่องยนต์ และทางวิทยาศาสตร์ด้านอื่น ๆ

มักจะรับรู้ตนเองในฐานะผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี ชอบช่วยเหลือ พยายามเข้าใจผู้อื่น บุคลิกภาพโดยทั่วไปของบุคคลกลุ่มนี้ มักจะเป็นคนมีไมตรีจิต ให้ความร่วมมืออนุรักษนิยม รับผิดชอบ มีอุดมคติ จูงใจคนเก่ง และมีทักษะทางการใช้คำพูด สิ่งที่เกี่ยวข้องมากที่สุด คือ สวัสดิภาพของมนุษย์

5. Enterprising บุคคลกลุ่มนี้เมื่อธรรมชาติที่ชอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน หรือผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ เช่น งานประเภทค้าขาย ชอบเสี่ยงและผจญภัย มีความก้าวร้าว และชอบแสดงออก มีความกระตือรือร้น และมีแรงกระตุ้นในการทำงานสูง แต่ไม่ชอบงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับกาสร้างเกิด หรืองานทางวิทยาศาสตร์หรือเทคนิค

เขามักจะรับรู้ตนเองในฐานะ เป็นบุคคลที่เด่น เข้าสังคมได้ดี เชื่อมั่นในตนเองสูง มีความสามารถในเมื่อนำจิตใจผู้อื่นได้ดี นิยมผู้มีความสามารถทางด้านกาการเมืองและเศรษฐกิจ

บุคลิกภาพโดยทั่วไป ไม่มีลักษณะ เป็นคนกล้าได้แย่ง ชอบผจญภัย ทะเยอทะยาน น่าเชื่อถือ เปิดเผยใจร้อน ช่างพูด มองโลกในแง่ดี กระปรี้กระเปร่า

6. Conventional จัดเป็นบุคคลประเภทที่สนใจในกิจกรรมที่เป็นระบบ ชอบความเป็นระเบียบและทากิจกรรมที่มักจะได้รับกายอมรับจากสังคม ยึดแบบแผนเดิมที่เคยปฏิบัติ การทำงานมักชอบทาส่งที่ ได้รับการบอกเล่ามา มากกว่าการริเริ่มด้วยตนเอง มักจะรับรู้ตนเองในฐานะผู้ชอบเลียนแบบ จัดระบบอนุรักษนิยม ชอบงานทางด้านเลขานการ งานสารบาญ แต่ขาดทักษะทางศิลปะ บุคลิกภาพที่สำคัญของบุคคลกลุ่มนี้คือ เขือกเย็น อ่อนน้อม เรียบร้อย คล่องแคล่ว เจ้าระเบียบ ไม่ใคร่ยืดหยุ่น และมักขาดจินตนาการ แต่สามารถควบคุมตนเองได้ดี และเมื่อมีความสบายใจ อาจปรับตัวโดยการเลียนแบบ และทำตามความต้องการของสังคม

จากบุคลิกภาพทั้ง 6 ประเภทดังกล่าว ฮอลแลนด์เชื่อว่ามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับรูปแบบของสิ่งแวดล้อมที่บุคคลทำงาน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ทั้งบุคคลและสิ่งแวดล้อมล้วนมีความสัมพันธ์ในลักษณะซึ่งอยู่แก่กัน กล่าวคือบุคคลที่ทำงานชนิดหนึ่งมักกำหนดสิ่งแวดล้อมของงานให้สนองตอบตามความต้องการทางบุคลิกภาพของเขา และในขณะเดียวกันสภาวะจากสิ่งแวดล้อมก็อาจจะสะท้อนลักษณะเด่นทางบุคลิกภาพของเขาออกมาได้เช่นกัน

Roe (1966 : 31) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการเลือกอาชีพไว้ใน "A Personality Theory of Career Choice" ว่า ความแตกต่างของบุคคลในการเข้าสู่อาชีพมีผลมาจากประสบการณ์ในวัยเด็ก โดยเฉพาะการเลี้ยงดูของบิดามารดา

เขากล่าวว่า สิ่งที่มีผลต่อการเลือกอาชีพของคุณคน ได้แก่

1. พันธุกรรม ซึ่งเป็นตัวกำหนดและจำกัดการพัฒนาทางคุณลักษณะต่าง ๆ ของมนุษย์
2. วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทางสังคม ประกอบกับประสบการณ์เฉพาะของแต่ละบุคคล จะเป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางการพัฒนาการของคุณลักษณะต่าง ๆ ทางพันธุกรรม
3. ประสบการณ์ของความพึงพอใจ หรือความคับข้องใจจะเป็นสิ่งกำหนดทิศทางความสนใจของคุณคน
4. แบบแผนความสนใจที่เด่นชัดจะถูกกำหนดโดยทางพลังทางจิต
5. แรงจูงใจที่จะนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลนั้นขึ้นอยู่กับระดับความต้องการและความสามารถที่จะตอบสนองความต้องการนั้น

Roe ได้กล่าวว่า แรงจูงใจจะบรรลุเป้าหมายทางอาชีพนั้น ขึ้นอยู่กับระดับความต้องการที่จะได้รับการตอบสนอง (Degree of Need Satisfaction) และประสบการณ์วัยเด็กตอนต้น นั่นคือเธอเชื่อว่า บรรยากาศการเลี้ยงดูในวัยเด็กจะมีผลต่อบุคลิกภาพและการเลือกอาชีพของคุณคน

กินสเบอร์ก (นาลศิริ เปาโรหิตย์ 2528 : 64-68) ได้เสนอว่า การเลือกอาชีพของคุณคนมักจะขึ้นอยู่กับตัวแปร 4 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความเป็นจริง (Reality Factor) หมายถึง การตอบสนองที่คุณคนมีต่อความกดดันจากสภาพความเป็นจริงของสิ่งแวดล้อมในการพิจารณาตัดสินใจเลือกอาชีพ
2. กระบวนการทางการศึกษา (Educational Process) หมายถึง ระดับการศึกษาสูงต่ำของคุณคนแต่ละคน จะเป็นตัวกำหนดหรือจำกัดขอบข่ายการเลือกอาชีพของเขาไปโดยปริยาย
3. องค์ประกอบทางด้านอารมณ์ (Emotional Factors) หมายถึง ลักษณะทางบุคลิกภาพ สัญชาตญาณที่ทำให้คุณคนตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไรก็มีผลต่อการเลือกอาชีพเช่นกัน
4. ค่านิยมของคุณคน (Personal Values) ค่านิยมส่วนคุณคนมีอิทธิพลทำให้คุณคนชอบอาชีพต่างๆ ไม่เหมือนกัน เช่น ผู้ที่มีค่านิยมชอบเสี่ยง อาจเลือกประกอบอาชีพธุรกิจ เป็นต้น

ในช่วงแรก กินสเบอร์ก มีความเห็นว่าการเลือกอาชีพของคุณคนเป็นกระบวนการที่ย้อนกลับไม่ได้ (Irreversible) หมายความว่า การเลือกอาชีพขึ้นอยู่กับวัยของผู้คน โดยเขาได้แบ่งความคิดทางอาชีพของคุณคนออกเป็น 3 ระยะ เมื่อคุณคนผ่านจากระยะแรกไปสู่ระยะที่สองแล้ว จะย้อนกลับมาคิดเช่นเดียวกับระยะแรก ๆ ไม่ได้ (แต่ภายหลังเขาก็ได้เปลี่ยนแปลงความคิดเรื่องนี้ของเขาเสีย ไม่เน้นในเรื่องการย้อนกลับไม่ได้อีกต่อไป)

กินสเบอร์กได้แบ่งการเลือกอาชีพของบุคคลออกเป็น 3 ช่วง คือ

1. ระยะเวลาเพื่อฝัน (Fantasy Period) อายุ 0-11 ปี เป็นระยะที่เด็กคิดฝันเอาเองว่า โตขึ้นจะประกอบอาชีพอะไร โดยอาจได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม ไม่ได้คำนึงถึงข้อเท็จจริง ตลอดจนความสามารถหรือศักยภาพของตนเอง

2. ระยะเวลาเปลี่ยนแปลง (Tentative Period) อายุ 11-17 ปี เป็นระยะเวลาการเลือกอาชีพ โดยที่ยังไม่ตกลงใจแน่นอน เริ่มจากการที่เด็กสังเกตออกมา มีกิจกรรมบางชนิดที่เขาสนใจและชอบมากกว่ากิจกรรมอื่น ต่อมาเขาก็เริ่มรู้สึกว่าเขาทำกิจกรรมที่สนใจได้ดีกว่ากิจกรรมชนิดอื่น เมื่อเปรียบเทียบกับเพื่อน ๆ ด้วยกัน ทำให้เกิดความภูมิใจและมองเห็นคุณค่าในกิจกรรมนั้น ๆ มากกว่ากิจกรรมอื่น ต่อมาก็เกิดการผสมผสานระหว่างความสนใจ ความถนัดและคุณค่าของกิจกรรมชนิดนั้นขึ้นมา กลายเป็นการมองทางเลือกคร่าว ๆ ในอาชีพให้กับตนเอง อย่างไรก็ตามความคิดคำนึงของเด็กในการขึ้นชอบอาชีพบางประเภทนั้น ยังขาดการพิจารณาองค์ประกอบอื่น ๆ ของอาชีพด้วย เช่น อยากรับเป็นพยาบาล แต่ไม่ได้พิจารณาว่าสุขภาพของตนเองจะอำนวยหรือไม่

กินสเบอร์ก ได้แบ่งระยะการเปลี่ยนแปลงนี้ออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

2.1 ขั้นความสนใจ (Interest Stage) อายุ 11-12 ปี การเลือกจะอยู่ในรูปของความสนใจและจะสัมพันธ์กับความปรารถนาในระยะเพื่อฝัน

2.2 ขั้นคำนึงความสามารถ (Capacity Stage) อายุ 12-14 ปี เด็กจะเริ่มคำนึงถึงความสามารถ โดยการประเมินตนเองว่า สามารถทำอะไรได้ดีกว่าผู้อื่นบ้าง

2.3 ขั้นคำนึงถึงค่านิยม (Value Stage) อายุ 15-16 ปี เริ่มเรียนรู้ว่าค่านิยมของเขามีส่วนสัมพันธ์กับการเลือกอาชีพ

2.4 ขั้นหัวเลี้ยวหัวต่อ (Transition Stage) อายุ 17-18 ปี เป็นช่วงวัยรุ่นการนำเอาความสนใจ ความสามารถ และค่านิยมของตนมาพิจารณาเลือกอาชีพมีการวางแผนบ้าง แต่ยังไม่เป็นการตัดสินใจที่แน่นอน

3. ระยะเวลาพิจารณาตามสภาพความเป็นจริง (Realistic Period) อายุ 17-21 ปี เป็นระยะที่เด็กมีการพิจารณาตนเองและอาชีพประกอบกัน เพื่อใช้ในการตัดสินใจเลือกอาชีพ จะเป็นขั้นที่พิจารณาตามสภาพความเป็นจริง ไม่เป็นการเพื่อฝันอีกต่อไป เขาได้แบ่งระยะนี้ออกเป็น ขั้นตอนย่อย 3 ขั้น คือ

3.1 ขั้นสำรวจอาชีพ (Exploration) เป็นขั้นที่บุคคลจะสำรวจว่า อาชีพใดเหมาะสมกับเขาบ้าง เด็กจะมีการประเมินตนเองในเหตุการณ์ทางอาชีพของเขาอย่างใกล้ชิดเคียงกับความเป็นจริงมากขึ้น

3.2 ขั้นรวมตัวของความคิดที่จะเลือกอาชีพ (Crystallization) เป็นขั้นที่เด็กก้าวเข้าสู่แบบแผนการเลือกอาชีพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น การเลือกของเขาในระยะนี้จะขึ้นอยู่กับความสำเร็จหรือความล้มเหลวที่เขาประสบในขั้นสำรวจอาชีพด้วย

3.3 ขั้นเลือกอาชีพที่เฉพาะเจาะจง (Specification) เด็กจะตัดสินใจเลือกอาชีพที่เฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น ไม่ใช่เป็นการคิดกว้าง ๆ ลอย ๆ เท่านั้นว่าจะประกอบอาชีพใด

กินสเบอร์ก เชื่อว่ากระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพนั้น จะเกิดควบคู่ไปกับชีวิตการทำงานของคุณ และถ้าการเลือกอาชีพในช่วงต้นของชีวิตไม่นำไปสู่ความพึงพอใจในการทำงาน คุณอาจเลือกอาชีพใหม่ได้ ส่วนจะ ไปสู่อาชีพใหม่ได้มากน้อยแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับตัวแปรหลายด้าน เช่น ความรับผิดชอบต่อครอบครัว โอกาสก้าวหน้า และความกดดันอื่น ๆ จากสิ่งแวดล้อม

กล่าวกันว่า ผลงานของกินสเบอร์กนับได้ว่า เป็นการวางรากฐานสำคัญสำหรับทฤษฎีอื่น ๆ ที่ตามมา อาทิ ทฤษฎี Self- Concept Theory of Vocational Behavior ของ Super และ Theory of Career Development ของไทด์แมนและโอฮารา

Super (quoted in Osipow 1973 : 131-168) ได้เสนอพื้นฐานทฤษฎีการเลือกอาชีพที่ได้นำความรู้ทางด้านจิตวิทยาพัฒนาการและความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองมาใช้ไว้ 10 ประการ คือ

1. มนุษย์มีความแตกต่างกันในด้านความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกภาพ.
2. ความแตกต่างดังกล่าวทำให้เขาเหมาะกับอาชีพต่าง ๆ กันออกไป
3. อาชีพแต่ละอย่างแม้จะต้องการคนที่มีคุณสมบัติเฉพาะอย่าง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าบุคคลอื่นที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงจะทำได้
4. ความพึงพอใจในอาชีพและความสามารถ สถานการณ์ที่เขาต้องทรงชีวิตและทำงานอยู่ ตลอดจนความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองนั้นเปลี่ยนแปลงไปตามเวลาและประสบการณ์ ดังนั้น การเลือกอาชีพของเขา ก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้เช่นกัน
5. กระบวนการดังกล่าว อาจพิจารณาได้ในแต่ละช่วงชีวิต ได้แก่ ช่วงของการเติบโต ช่วงของการสำรวจ ช่วงของการวางรากฐาน ช่วงของการสร้างความมั่นคง และช่วงของการเสื่อมถอย ซึ่งในทางของการสำรวจ อาจแบ่งออกเป็นระยะต่าง ๆ ได้แก่ ระยะเพื่อค้นหา ระยะเปลี่ยนแปลง และระยะแห่งความจริง และในช่วงของการวางรากฐานก็ยังแบ่งออกได้เป็นระยะทดลอง และระยะถาวร
6. ธรรมชาติของแบบแผนอาชีพของคุณ สามารถพิจารณาได้จากองค์ประกอบต่อไปนี้คือ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของพ่อแม่ สติปัญญา และบุคลิกภาพส่วนตัว รวมทั้งโอกาสต่าง ๆ ที่เขาจะได้รับ
7. การพัฒนาตามช่วงชีวิตดังกล่าว เป็นสิ่งที่ให้การแนะนำได้ ส่วนหนึ่งอาศัยการสร้างเสริมความสามารถและความสนใจ อีกส่วนหนึ่งอาศัยการให้ความช่วยเหลือในการทดสอบความจริง และในการพัฒนาความคิดรวบยอดของคุณ
8. พัฒนาการทางอาชีพแท้จริงก็คือ พัฒนาการทางจิตใจ และร่างกายผสมไปกับกระบวนการแสดงออกของความคิดรวบยอดของคุณ กล่าวคือ เมื่อบุคคลเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เขาก็จะมีภาพพจน์เกี่ยวกับตนเอง หรือที่เรียกว่าความคิดรวบยอด และสิ่งนี้เอง จะมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการศึกษาการประกอบอาชีพ รวมทั้งความคาดหวังต่อบทบาทที่เขาอยากจะเป็น
9. การเข้าสู่อาชีพของคุณเป็นกระบวนการประนีประนอมระหว่างบุคคลกับตัวแปรทางสังคม หรือระหว่างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองกับความเป็นจริงนั่นเอง

10. ความพึงพอใจในชีวิตและงานขึ้นอยู่กับว่าคุณได้มีโอกาสแสดงออกซึ่งความสามารถ ความสนใจ บุคลิกภาพ และค่านิยมของคุณได้เพียงใด และสิ่งเหล่านี้ขึ้นอยู่กับพัฒนาการของคุณในช่วงของการเจริญเติบโต ช่วงการสำรวจ และช่วงของการวางรากฐานนั่นเอง

ความเชื่อของ Super นั้น บุคคลทุกคนเมื่อผ่านขั้นต่าง ๆ ของชีวิตจะต้องมีการกิจทางด้านอาชีพที่จะต้องทำ เช่นเดียวกับภารกิจอื่น ๆ ของชีวิต อย่างไรก็ตามในช่วงวัยรุ่นก็จะมีภารกิจของการแสวงหาอาชีพที่เหมาะสมกับตน แต่เมื่อเป็นผู้ใหญ่ ภารกิจดังกล่าวเป็นไปเพื่อการสร้างความมั่นคง และความก้าวหน้าให้กับชีวิตการงานให้มากที่สุด เป็นต้น

ส่วนโทดแมนและโอฮาร่า (อ้างถึงใน นวลศิริ เบาโรหิตย์ 2528 : 75-77) ได้เห็นว่า การตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญสำหรับพัฒนาการด้านอาชีพ ทฤษฎีของเขามีชื่อเรียกว่า "A Decision Making and Adjustment Theory of Vocational Development" เขามองเรื่องของพัฒนาการด้านอาชีพว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลใช้การทบทวนเป็นวิธีการแสดงออกซึ่งบุคลิกภาพและการปรับตัวทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพและอาชีพจะเห็นได้ชัดเจนจากการที่บุคคลต้องผ่านกระบวนการตัดสินใจเขาได้แบ่งขั้นตอนการตัดสินใจออกเป็น 2 ระยะ คือ

1. ระยะคาดการณ์ล่วงหน้า (Period of Anticipation) ซึ่งแบ่งออกเป็นชั้นย่อย ๆ 4 ชั้น ได้แก่
 - ก. การสำรวจทางเลือกของอาชีพ
 - ข. การพิจารณาทางเลือกที่เป็นไปได้
 - ค. การเลือกอาชีพโดยการจัดลำดับ
 - ง. การเจาะจงตัวเลือก จากนั้นก็จะไปหารายละเอียดในอาชีพนั้น ๆ ต่อไป
2. ระยะการดำเนินการตามแผนและการปรับตัว (Period of Implementation and Adjustment) ซึ่งแบ่งเป็นชั้นย่อย ๆ 3 ชั้น ได้แก่
 - ก. ชั้นยอมรับ บุคคลจะเข้าสู่อาชีพที่วางเป้าหมายไว้
 - ข. ชั้นหัวเลี้ยวหัวต่อ บุคคลจะพยายามปรับตัวเพื่อให้เป้าหมายของตนกับกลุ่มที่ตนเข้าไปร่วมอยู่ด้วย ไปด้วยกันได้มากที่สุด
 - ค. ชั้นการอนุรักษ์ เป็นขั้นที่บุคคลหาความสมดุล ความมั่นคง และความพึงพอใจในงานนั้น ๆ

หากไม่สามารถผสมผสานเป้าหมายของกลุ่มให้เข้ากับเป้าหมายของตนได้ เขาอาจไม่พอใจกับการเลือกอาชีพของเขา จึงอาจแสวงหาอาชีพใหม่ได้

จากทฤษฎีและแนวความคิดที่ได้กล่าวมาข้างต้น พอจะชี้ให้เห็นว่า การเลือกประกอบอาชีพของบุคคลนั้น มีส่วนสัมพันธ์กับภูมิหลังของครอบครัว บุคลิกภาพ ตลอดจนค่านิยมของผู้นั้น

และ เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ได้มุ่งที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยม กับการเลือกประกอบอาชีพของบุคคลอยู่ด้วย จึงใคร่ขอกล่าวถึงแนวความคิดเกี่ยวกับค่านิยม ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ไว้ด้วย

แนวความคิดเกี่ยวกับค่านิยม

ค่านิยม คือ การที่บุคคลตราค่าคุณค่าของวัตถุสิ่งของ หรือสิ่งอื่นใดและตัดสินใจเลือกยอมรับนับถือหรือเชื่อว่าสิ่งนั้นมีคุณค่าสำหรับตน นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของค่านิยมไว้ เช่น กิติมา ปรีดีติลภ (2523 : 109-110) กล่าวว่า ค่านิยมหมายถึง การนิยมชมชอบหรือการตีค่าในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยพิจารณาจากคุณลักษณะ ของสิ่งนั้นในเชิงจิตวิทยา สังคม จริยศาสตร์ วิชาการ และสุนทรียภาพ เมื่อบุคคลพิจารณาและตัดสินใจแล้ว บุคคลก็จะยึดถือตามคุณลักษณะนั้น ๆ ต่อไป เมอร์ริลล์ (Merrill 1965 : 12) กล่าวว่า ค่านิยมคือ การตัดสินใจทางสังคมว่าอะไรเป็นสิ่งสำคัญสำหรับแต่ละบุคคลหรือกลุ่มชน พัส หันนาคินท์ (2526 : 18) กล่าวว่า ค่านิยมหมายถึงการยอมรับนับถือและพร้อมที่จะปฏิบัติตามคุณค่าที่ตนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่อาจเป็นวัตถุความคิด อุดมคติ รวมทั้งสุนทรียภาพ การกระทำในด้านเศรษฐกิจ สังคม จริยธรรม และสุนทรียภาพทั้งนี้ โดยได้ทำการประเมินค่าจากทัศนะต่าง ๆ โดยถี่ถ้วนและรอบคอบแล้ว คลักคอน (สนธิ โคมินและสนธิ สัมครการ 2522 : 16) กล่าวว่า ค่านิยมเป็นความเชื่อของคนเกี่ยวกับสิ่งที่เขาปรากฏา เครทซ์ ครัทช์ฟิลด์ และบัลลาชี (Kretch Crutchfield and Ballachey 1962 : 102) กล่าวว่าค่านิยม คือ ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการหรือสิ่งที่ตี Scott (Robinson and Shaver 1976-517) กล่าวว่า ค่านิยม หมายถึง มโนทัศน์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าเป็นสิ่งที่ดีสำหรับตน โดยพิจารณาได้จากทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้นๆ และตามทฤษฎีของ Rokeach กล่าวว่า ค่านิยมเป็นความเชื่อที่คงทนของบุคคลว่าวิธีปฏิบัติ (Mode of Conduct) หรือจุดมุ่งหมาย (End-State) บางอย่าง เป็นที่พึงพอใจ และเป็นที่ต้องการ ในขณะที่บางอย่างไม่เป็นที่พึงใจหรือไม่เป็นที่ต้องการ (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2523 : 14)

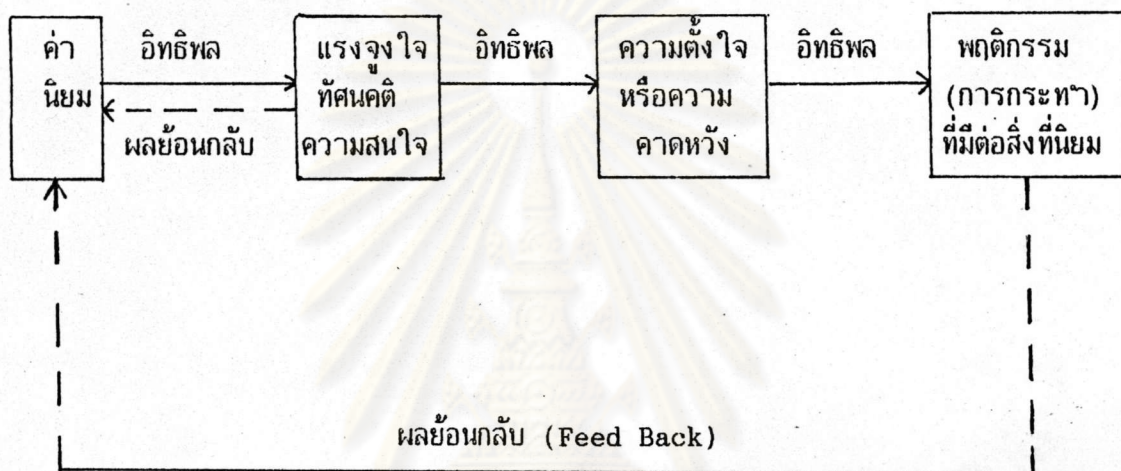
จากความหมายข้างต้นพอสรุปได้ว่า ค่านิยมต้องมื่อองค์ประกอบสำคัญดังนี้ คือ

1. การตีค่า ประเมินค่า การคิด พิจารณา วิจัยของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าดี มีประโยชน์มีคุณค่าหรือไม่
2. การตัดสินใจเลือกมีความเชื่อ ความยอมรับนับถือในสิ่งที่ตีค่า ประเมินค่าแล้วว่าสิ่งใดเป็นที่ต้องการ มีค่า มีความสำคัญ และสิ่งอื่นไม่มีค่า ไม่มีความสำคัญ

ค่านิยมทำหน้าที่เป็นตัวกำหนดเป้าหมายและสร้างแรงจูงใจ ผลักดันให้บุคคลมุ่งสู่เป้าหมายที่ต้องการ (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2523 : 1) ถ้าคนใดรับค่านิยมใดไว้ ค่านิยมนั้นอาจจะกลายเป็นจุดมุ่งหมายของเขา (Kretch, Crutchfield and Ballachey 1962 : 102) ค่านิยมเป็นเกณฑ์ในการเลือกพฤติกรรมที่จะทำเป็นเกณฑ์ในใจที่จะใช้ตัดสินใจ

ในการเลือกกำหนดการกระทำ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข ม.ป.บ. : 7) มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล ทำให้บุคคลแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่แตกต่างกันเป็นผลสะท้อนถึงบุคลิกลักษณะและความประพฤติดังกล่าว (กิติมา ปรีดีดีล 2523 : 110-111) ซึ่งอาจสรุปอิทธิพลค่านิยมต่อพฤติกรรมของมนุษย์ได้ ดังนี้

สรุปอิทธิพลของค่านิยมต่อพฤติกรรมมนุษย์

จากแผนภูมิ อาจสรุปได้ว่า ค่านิยมเป็นตัวแปรจากบุคคล (Personal Variable) ที่มีอิทธิพลผลักดันให้เกิดพฤติกรรมประเภทอื่น ๆ ซึ่งมุ่งไปสู่การกระทำเพื่อให้ได้สิ่งที่นิยมมา (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2523 : 1-2)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

L.J.Elias สืบพบว่า เด็กโรงเรียนมัธยมชั้นสูงบอกว่าตนมีปัญหาเรื่องการปรับตัวทางสังคม ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว การใช้เวลาและการวางแผนอาชีพ (บาทอง สว่างไสวกุล 2525 : 10, อ้างจาก Shertzer and Stone 1966 : 9)

Klineberg, and others (1979 : 99-137) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับนักศึกษา ค่านิยมของนักศึกษา และความคิดเห็นทางการเมือง ในปี 1969-1970 โดยได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างนักศึกษา 11 ประเทศ จากภูมิภาคต่าง ๆ ได้แก่ นักศึกษาจากประเทศ ฝรั่งเศส อิตาลี สเปน ออสเตรีย อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ออสเตรีย ญี่ปุ่น ยูโกสลาเวีย ตูนิเซีย และไนจีเรีย ในส่วนของการวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นในการประกอบอาชีพ พบว่า

1. ด้านการวางแผนสำหรับการประกอบอาชีพ นักศึกษาส่วนใหญ่ได้มีการวางแผนสำหรับการประกอบอาชีพไว้แล้ว ยกเว้นนักศึกษาประเทศยูกอสลาเวีย

2. ด้านเป้าหมายในการเลือกอาชีพ ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยไปเปรียบเทียบกับผลการวิจัยในปี 1950 พบว่า ความคิดเห็นด้านเป้าหมายในการเลือกอาชีพ ของนักศึกษาเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย กล่าวคือ ผลการวิจัยในปี 1970 พบว่า แรงจูงใจซึ่งได้แก่ เงิน และสถานภาพทางสังคม ได้รับความสำคัญน้อยกว่าการเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่น

ส่วนผลการวิจัยเปรียบเทียบระหว่างนักศึกษา 11 ประเทศ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ในไนจีเรีย สหรัฐอเมริกาและอิตาลีเชื่อว่า การเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่นเป็นเป้าหมายทางอาชีพที่สำคัญ

นักศึกษาไนจีเรียส่วนใหญ่แสดงความต้องการอาชีพที่มีมั่นคง รองลงมาได้แก่ ดูนีเซีย อิตาลี และยูโกสลาเวีย ตามลำดับ

โดยภาพรวมแล้วแสดงให้เห็นว่า ความต้องการเงิน และสถานภาพทางสังคม ได้รับความสำคัญน้อยกว่าการเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่นหรือการต้องการความมั่นคงในอาชีพ

นักศึกษาไนจีเรียต้องการตำแหน่งงานที่มีอำนาจ ต้องการแสดงความเป็นผู้นำ และการทำงานที่ได้มีโอกาส มีอิทธิพลต่อนโยบายของรัฐบาล

สำหรับการทพานในระบบราชการ พบว่า นักศึกษายูโกสลาเวีย ไม่ต้องการทพานในระบบราชการมากที่สุด รองลงมาคือ นักศึกษาประเทศออสเตรเลีย และญี่ปุ่น และสำหรับนักศึกษาที่ยังคงต้องการทพานในระบบราชการอยู่มากคือ นักศึกษาไนจีเรีย

อุมารัตน์ ธรรมมิโกมินทร์ (2513 อ้างถึงใน พิมพ์ พร้อมภกุล 2522 : 10) ได้วิจัยเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพของนิสิตปีสุดท้ายของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลปรากฏว่า จากการสำรวจการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพของนิสิตปีสุดท้ายของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2512 จำนวน 174 คน มีนิสิตเพียงร้อยละ 30.46 เท่านั้นที่เลือกอาชีพรับราชการ และเมื่อวิเคราะห์เหตุผลในการเลือกอาชีพของนิสิต พบว่า นิสิตที่เลือกอาชีพต่างกันจะมีเหตุผลในการเลือกอาชีพต่างกันด้วย กล่าวคือ เลือกอาชีพรับราชการเพราะต้องการความมั่นคง เลือกอาชีพธุรกิจเอกชนเพราะรายได้ดี เลือกทพานรัฐวิสาหกิจเพราะมีความก้าวหน้า เลือกทพานองค์กรระหว่างประเทศเพราะรายได้ดี และเลือกทพานธนาคารเพราะได้ใช้ความรู้ที่เรียนมา

Perrone (1965 : 254-257) ศึกษาค่านิยมทางอาชีพตัวแทนประชากร เป็นนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในชั้นปีที่ 7 และ 8 จำนวน 196 คน และบิดามารดาของนักเรียนดังกล่าว ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบขึ้นเอง เรียกว่า Value Orientation ประกอบด้วยค่านิยมทางอาชีพ 15 ข้อ คือ รายได้ดี งานน่าสนใจ ใช้ความสามารถพิเศษ ได้เดินทาง ช่วยเหลือผู้อื่น ก้าวหน้าเร็ว ทพานกับบุคคล ทพานกับวัตถุ ความมั่นคงในอนาคต งานที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ปราศจากผู้ควบคุม มีเวลาสำหรับครอบครัว ความสนใจและงานอดิเรก มีโอกาสศึกษาต่อและได้ปรับปรุงทักษะในการทพาน ผลการวิจัย

. แสดงว่าบิดามารดาและบุตรมีความเห็นตรงกันว่า ค่านิยมทางอาชีพที่สำคัญมากที่สุด คือ การมีรายไดดีและความมั่นคงในอนาคต ค่านิยมที่ไม่สำคัญได้แก่ การช่วยเหลือผู้อื่น ทำงานกับวัตถุ และไม่ต้องทำตามคำสั่งใคร

ผลการวิจัยของโครเวลล์ (Crowell 1970 : 6280 A) พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสนใจในอาชีพแตกต่างกัน กล่าวคือ นักเรียนชายสนใจในงานกลางแจ้ง งานทางจักรกล งานด้านคำนวณ หรืองานด้านวิทยาศาสตร์ ส่วนนักเรียนหญิงสนใจในงานศิลปะ งานวรรณกรรม งานดนตรี งานบริการสังคมหรืองานเสมือน

สมุนรัตน์ กันหลง (2522 : ง-จ) ได้ทำการวิจัยเรื่องความตรงตามสภาพของแบบสำรวจความสนใจในอาชีพของคูเดอร์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2522 จำนวน 290 คน จากโรงเรียนวัดปากน้ำ โรงเรียนพุทธจักรวิทยา โรงเรียนสิงหราชพิทยาคม และโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย เป็นนักเรียนชาย 139 คน นักเรียนหญิง 151 คน มีอายุระหว่าง 14-18 ปี ผลการศึกษปรากฏว่า

1. แบบสำรวจความสนใจในอาชีพฉบับ Kuder General Interest Survey ฉบับภาษาไทยมีสหสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 กับแบบสำรวจความสนใจในอาชีพฉบับกรมวิชาการ ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนในแต่ละกลุ่มอาชีพอยู่ระหว่าง .05-.77 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รวมเท่ากับ .66

2. นักเรียนชายมีความสนใจในอาชีพงานกลางแจ้งมากที่สุด รองลงมาตามลำดับได้แก่ งานวรรณกรรม งานด้านวิทยาศาสตร์ งานดนตรี งานศิลปะ งานชักชวนโฆษณา งานจักรกล งานคำนวณ งานเสมือน และงานบริการสังคม ส่วนนักเรียนหญิงมีความสนใจในอาชีพงานด้านวิทยาศาสตร์มากที่สุด รองลงมาตามลำดับได้แก่ งานชักชวนโฆษณา งานดนตรี งานวรรณกรรม งานบริการสังคม งานกลางแจ้ง งานคำนวณ และงานศิลปะ

3. นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสนใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในอาชีพเกี่ยวกับงานกลางแจ้ง งานจักรกล งานวิทยาศาสตร์ งานบริการสังคม งานด้านคำนวณและงานเสมือน โดยนักเรียนชายมีความสนใจในอาชีพงานกลางแจ้ง งานจักรกล และงานวิทยาศาสตร์สูงกว่านักเรียนหญิงอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนนักเรียนหญิงมีความสนใจในอาชีพงานบริการสังคม งานด้านคำนวณ และงานเสมือนสูงกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญ

Gribbons และ Lohnes (1965 : 248-252) ศึกษาการเปลี่ยนค่านิยมทางอาชีพของนักเรียนหญิงและนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยทำการศึกษาเป็นโครงการระยะยาว ตัวแทนประชากรเป็นนักเรียนมัธยมโอบอสตัน จำนวน 111 คน เมื่อเริ่มทำการศึกษา นักเรียนดังกล่าวกำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 8 และได้ติดตามศึกษาจนนักเรียนเรียนจบชั้นสูงสุดของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนทั้งสองเพศเปลี่ยนค่านิยมทางอาชีพ ตลอดระยะเวลา 5 ปี ที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน และมีความแตกต่างระหว่างเพศ คือ เด็กหญิงเลือกค่านิยมเกี่ยวกับการติดต่อกับคนและบริการสังคมมากกว่าเด็กชาย เด็กชายเลือกค่านิยมเกี่ยวกับรายได้

และความมีเกียรติ

ยพรรณี ศุขสมิต (2510 : ค) ได้ทำการวิจัยเรื่องค่านิยมทางอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดพระนครและธนบุรี เพื่อศึกษาค่านิยมของนักเรียนดังกล่าว ศึกษาความแตกต่างของค่านิยมทางอาชีพระหว่างนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย ความสัมพันธ์ระหว่างสติปัญญากับค่านิยมทางอาชีพ ความสัมพันธ์ระหว่างระดับอาชีพของบิดามารดากับค่านิยมทางอาชีพของนักเรียน และความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมทางอาชีพของนักเรียนกับค่านิยมทางอาชีพของบิดามารดา

ตัวแทนประชากรแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มนักเรียนเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนในจังหวัดพระนครและธนบุรี ประกอบด้วยนักเรียนหญิง 150 คน และนักเรียนชาย 150 คน กลุ่มบิดามารดา คือ บิดามารดาของตัวแทนประชากรกลุ่มนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า

1. มีความแตกต่างระหว่างเพศในการเลือกค่านิยมทางอาชีพของนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย
2. มีความสัมพันธ์ระหว่างสติปัญญากับค่านิยมทางอาชีพของนักเรียนบางข้อ ได้แก่ การมีพื้นฐานดีเป็นนักบริหารที่ดี การมีอาชีพที่สุจริต ความสบายใจในการทำงาน และมีอิสระในการทำงาน
3. มีความสัมพันธ์ระหว่างระดับอาชีพของบิดามารดา กับค่านิยมทางอาชีพของนักเรียนเพียงบางข้อ ได้แก่ การมีอิสระในการทำงาน การช่วยเหลือผู้อื่น และการมีโอกาสศึกษาต่อส่วนใหญ่ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างระดับอาชีพของบิดามารดา กับค่านิยมทางอาชีพของนักเรียนเป็นไปในทางลบ แสดงแนวโน้มว่าน่าจะมีการเลือกค่านิยมทางอาชีพระหว่างนักเรียนที่มีบิดามารดาต่างระดับอาชีพกัน
4. มีความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมทางอาชีพของนักเรียน กับค่านิยมทางอาชีพของบิดามารดา ส่วนใหญ่ นักเรียนและบิดามารดาเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับเกณฑ์ในการเลือกอาชีพ

พิมพ์ พร้อมถกล (2521 : ง) ได้ทำการวิจัยเรื่องการตรวจสอบความตรงตามทฤษฎีของแบบสำรวจความพอใจในอาชีพของฮอลแลนด์กับนักเรียนไทย โดยมีสมมุติฐานว่านักเรียนมีความสนใจอาชีพแตกต่างกันตามตัวแปรต่อไปนี้ คือ เพศ บุคลิกภาพ ระดับเข้าเรียน สถานะ เศรษฐกิจและสังคม ระดับการศึกษาและอาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และประเภทของโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 565 คน จากโรงเรียนวัดไตรมิตรวิทยาลัย โรงเรียนแม่กมลพิทยาศาสตร์ โรงเรียนยานนาวาศึกษาวิทยาลัย โรงเรียนสตรีวัดอัมรินทร์วรวิหาร และโรงเรียนวัดประดู่ในทรงธรรม เป็นนักเรียนชาย 232 คน และนักเรียนหญิง 333 คน พบว่า ผลการวิจัยสนับสนุนสมมุติฐานที่กล่าวว่า นักเรียนมีความสนใจอาชีพแตกต่างกันตามตัวแปรเพศ บุคลิกภาพ ระดับเข้าเรียน ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือ

ผู้ปกครอง และประเภทของโรงเรียน แต่คัดค้านสมมติฐานที่กล่าวว่า นักเรียนมีความสนใจอาชีพแตกต่างกันตามตัวแปรสถานะ เศรษฐกิจและสังคม และอาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง

Centers (1949 : 151-159) ศึกษาค่านิยมทางอาชีพโดยใช้แบบสอบถามที่เรียกว่า Job Values and Desires Questionnaire สอบถามเกี่ยวกับค่านิยมทางอาชีพ 10 ข้อ คือ อาชีพที่บุคคลสามารถใช้ลักษณะความเป็นผู้นำ อาชีพที่น่าสนใจมาก อาชีพที่ทำให้บุคคลเด่นและมีฐานะสูงกว่าผู้ร่วมงาน อาชีพที่บุคคลสามารถเป็นหัวหน้างาน อาชีพที่มีความมั่นคง อาชีพที่บุคคลสามารถแสดงความรู้สึก ความสามารถความคิดเห็นและทักษะ อาชีพที่มีรายได้สูง อาชีพที่มีโอกาสสร้างชื่อเสียงให้ตนเอง อาชีพที่สามารถช่วยเหลือผู้อื่น และอาชีพที่สามารถทำงานมากน้อยได้ตามความพอใจ ตัวแทนประชากรเป็นผู้ใหญ่เพศชายจำนวน 1009 คน ผลการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างระหว่างค่านิยมทางอาชีพ ของคนมีฐานะทาง เศรษฐกิจและสังคม แตกต่างกัน ชั้นชั้นกลาง เลือกค่านิยมเกี่ยวกับการมีโอกาสได้แสดงออก แต่ชนชั้นต่ำเลือกความมั่นคงในอาชีพ

ผลการวิจัยของ Empey (1956 : 703-709) พบว่า ทั้ง เด็กชายและ เด็กหญิงที่มา จากครอบครัวที่มีสถานะทาง เศรษฐกิจและสังคมสูง จะมีความปรารถนาในด้านการศึกษาและ อาชีพอยู่ในระดับสูงกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีสถานะทาง เศรษฐกิจและสังคมต่ำ

เบลคโซ (อ้างถึงใน รัตนารักษ์ เทียงพัก 2517 : 7) ได้ศึกษาเปรียบเทียบ ค่านิยม กับทักษะของความนึกคิดแบบวิพากษ์วิจารณ์ ของนิสิตปริญญาโทสาขาวิจัยการศึกษา มหาวิทยาลัยจอร์เจีย จำนวน 46 คน เป็นชาย 22 คน หญิง 24 คน ทุกคนเคยทำงานมาก่อน แล้ว กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดนี้มีระดับอายุตั้งแต่ 25-51 ปี อายุเฉลี่ย 36 ปี เครื่องมือที่ใช้คือ "การศึกษาค่านิยม" (Study of Value) ของออลพอร์ท-เวอร์นอน และลินด์ซี ใช้วัดค่านิยม ทางวิชาการ เศรษฐกิจ สุนทรียะ สังคมการเมืองและศาสนา ผลการวิจัยปรากฏว่า ค่านิยมที่ สูงที่สุด คือ ค่านิยมทางศาสนา รองลงมาคือ ค่านิยมทางวิชาการและ เศรษฐกิจ ซึ่งค่านิยมทั้ง 2 ชนิดนี้มีคะแนนเกือบเท่ากับค่านิยมทางศาสนา ส่วนค่านิยมที่ต่ำสุด คือค่านิยมทางสุนทรียะ

สมทร นุชนาถ (2514 : 114) ได้วิจัยเรื่องค่านิยมทางการศึกษาของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 5 ในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2513 โดยมีมุ่งจะทราบถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ที่ทำให้ค่านิยมทางการศึกษาของนักเรียนแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2513 ในจังหวัดดังกล่าวจำนวน 440 คน ผลการวิจัย พบว่า วิชาใด ๆ ที่นักเรียนเลือกเรียนนั้นก็มักจะเป็นวิชาที่เป็นที่นิยมของประชาชน เป็นวิชาที่เปิด โอกาสให้ผู้เรียน ได้รับเกียรติยศ ชื่อเสียง และความร่ำรวย ตลอดจนถึงความก้าวหน้าในอาชีพ โดยมีได้ค่านิยมถึงระดับสติปัญญา ความถนัด ความสนใจและความสามารถ

โสภณัท พูลเพชรภักดิ์ (2514 : 102) ได้ศึกษาค่านิยมทางการศึกษาของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในจังหวัดพระนครและธนบุรี ปีการศึกษา 2513 จำนวน 500 คน ผลการ

วิจัยพบว่า วิชาใด ๆ ก็ตามที่นักเรียนเลือกเรียนนั้นมักจะเป็นวิชาที่นิยมของประชาชน เป็นรายวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับเกียรติยศ ชื่อเสียง ความร่ำรวย ตลอดจนความก้าวหน้าในอาชีพ

ผลการวิจัยของเฮนรี เอ็ม เกรแฮม (อ้างถึงในสมทรวช. นช. นศ. 2514 : 3) บราควิลล์ ปรากฏผลว่า เยาวชนรุ่นใหม่ในประเทศไทยต่างก็มีความเคลื่อนไหวตื่นตัวทางการศึกษาอย่างมาก เพราะต่างก็เล็งเห็นว่าผลพลอยได้ที่ได้รับจากการศึกษานั้นมีมากมาย เช่น ทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น มีรายได้ มีเกียรติ มีฐานะและตำแหน่งสูงขึ้น การศึกษาจะเป็นเครื่องประกันความสำเร็จของเขาในอนาคตอีกด้วย ด้วยเหตุนี้เยาวชนจึงมุ่งเข้าศึกษาในสถาบันต่าง ๆ จนกระทั่งสถาบันต่าง ๆ ในประเทศ ไม่สามารถรับนักเรียนเหล่านั้นได้หมด จึงต้องมีการสอบคัดเลือกเพื่อจะได้พิจารณาคุณภาพทางวิชาการ เพราะคุณภาพทางวิชาการเป็นหลักสำคัญในการพิจารณาชั้นฐานะทางการงานและรายได้

เซเวลล์ (อ้างถึงใน โสภณัท พูลเพชรภักดิ์ 2514 : 17) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของสถานะทางสังคม กับความมุ่งหวังทางการศึกษาและอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาในรัฐวิสคอนซิน จำนวน 4,167 คน ผลการวิจัยพบว่า สถานะทางสังคมจะมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อความมุ่งหวังทางการศึกษาและอาชีพของนักเรียน

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย